

"GLAZBENI VREMEPLOV"- DIDAKTIČKE MINIJATURE ZA NIŽE RAZREDE KLAVIRA

Brekalo, Matko

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:134:819187>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

Matko Brekalo

ZAVRŠNI RAD

**„Glazbeni vremeplov“ – didaktičke minijature
za niže razrede klavira**

Mentor: prof. Davor Bobić
Komentor: Mirna Sabljarić, pred.

Osijek, 2016.

Sadržaj

1. Uvod -----	1
2. Klavirska literatura za djecu -----	3
2.1. Zbirke klavirskih skladbi za djecu -----	3
2.2. Klavirske početnice -----	3
2.3. Klavirske početnice u Hrvatskoj -----	5
3. Suvremene klavirske zbirke i početnice za djecu -----	5
4. Kreiranje notne zbirke i njena koncepcija -----	7
5. „Glazbeni Vremeplov“ -----	8
5.1. Srednji vijek -----	8
5.2. Renesansa -----	8
5.3. Barok -----	9
5.4. Klasicizam -----	9
5.5. Romantizam -----	10
5.6. Ekspresionizam -----	10
6. Zaključak -----	12
7. Literatura -----	13
8. Sažetak -----	14

1. Uvod

U nastavi instrumenta oduvijek su postojale skladbe koje su bile namijenjene za glazbeni razvoj najmlađih. Već je Johann Sebastian Bach pisao skladbe manjeg opsega sadržajno prilagođene djeci, a koje je namijenio glazbenom razvoju vlastite djece. Jedno od njegovih prvih djela bila je *Notna knjižca za Annu Magdalenu Bach* koju je skladao za svoju kći, a u kojoj je sistematizirao niz skladbi prilagođenih za sviranje djetetu na početnom stupnju nastave klavira. U prošlosti su i drugi poznati skladatelji skladali zbirke posvećene djeci i početničkom sviranju. Do današnjeg dana nastale su mnoge zbirke i početnice, postoje razni koncepti glazbenog poučavanja najmlađih (npr. Suzuki). I hrvatski skladatelji bavili su se skladanjem djela za početno učenje sviranja. Prvu hrvatsku klavirsku početnicu napisao je Franjo Kuhač, 1896. godine, a ona je nosila naziv „Uputa u glasoviranje – za djecu i odrasle samouke“.¹ Od tada je objavljeno nekoliko klavirskih početnica a najznačajnije su: Matz-Šaban: *Osnovna škola za klavir*, Blaženka Zorić: *ABECEDA klavira*, Dražen Mioč: *Mala početnica za klavir*. U Hrvatskoj su u upotrebi i početnice inozemnih klavirskih pedagoga kao što su: Aleksandar Nikolajev, Edna Mae Burman, John Thompson.

Cilj ovog rada je skladanje notne zbirke za djecu, koja bi svojim sadržajem bila primjerena današnjim učenicima glazbenih škola. Razlog promišljanja o mogućnostima skladanja djela primjenjivih u ovovremenoj klavirskoj pedagogiji je u činjenici kako suvremeno dijete ima svoje posebnosti, razvija se u bitno drugačijem životnom okruženju i potrebama od djece 19. i čak 20. stoljeća, pa se i nastava instrumenta, kao i nastavni materijali trebaju prilagođavati tomu. Treba uzeti u obzir da novi tehnološki izumi oblikuju drugačiji pogled na svijet, način i tijek razmišljanja te drugačije potrebe i afinitete djece to jest učenika.

Suvremena nastava instrumenta ne razlikuje se bitno u odnosu na nastavu kakva je bila prije tehnološkog napretka; u nastavu se ne uključuju novi uređaji niti novi principi distribucije nastavnog sadržaja; osnovni cilj nastave i dalje je samo stjecanje umijeća sviranja. U nastavu se ne uključuje upotreba tehnologije koja neupitno ima utjecaj na načine razmišljanja djece, ali ne uključuju se niti novi nastavni materijali koji su svojim sadržajem primjereniji suvremenom djetetu.

¹ Zlatar, J. , Klavirska početnica u Hrvatskoj, Tonovi, Zagreb, 59, 2012, 27.

Takav novi način razmišljanja je istovremeno i dobar i loš jer omogućava ali i uvjetuje promjene u djetetovu ponašanju i načinu mišljenja te rješavanja svakodnevnih zadataka; „Brzo i efikasno skeniranje mnoštva informacija nasuprot kratkotrajnoj pozornosti i manjku koncentracije i kratkotrajna memorija.“² S obzirom na činjenicu kako su djeca naviknuta na svojim elektronskim uređajima (pametnim telefonima, tabletima, kompjutorima ili igricama) koristiti se ikonama kao „ključnim točkama“ preko kojih se dolazi do sljedeće razine koja nudi nove informacije, djeca razvijaju visoku i brzu sposobnost razlučivanja glavnog pojma iz kojeg se granaju svi ostali sadržaji usko vezani uz taj pojam. Iz toga proizlazi da je *načelo ikona* grananje pojmova iz jednog pojmovnog epicentra. Preneseno u nastavu instrumenta to znači kako nije dovoljno ponuditi samo skladbu kao glavni pojam već se iz tog glavnog pojma (skladbe) mora nešto granati što će održavati i konstantno stimulirati interes učenika za glavnim pojmom – skladbom. Mišljenja smo kako današnjoj djeci nije dovoljno staviti ilustraciju uz notni tekst i očekivati kako će ih to animirati, današnjoj djeci mora se dati puno više informacija vezanih uz notni tekst. Učenicima treba ponuditi mnoštvo informacija kako bi ih privukli skladbi i učinili cijeli sat zanimljivim i privlačnim. Učenika treba neprestano animirati i poticati njegov interes stalnim priljevom novih informacija. Zbog svih navedenih razloga došao sam na ideju napraviti notnu zbirku minijatura za niže razrede klavira primjerenu učenicima koji posjeduju osnovne sviračke sposobnosti.

Minijature u ovoj zbirci bit će skladane u duhu određene glazbene epohe, stila (od srednjeg vijeka do ekspresionizma) što će se učenicima dijakronijski prezentirati. Svaka skladba u ovoj zbirci će biti popraćena sažetim informacijama o određenom razdoblju i stilu skladanja. Te informacije čine ključne točke čiji je cilj potaknuti zanimanje učenika za određenu temu. Informacije koje se nalaze uz skladbe zamišljene su kao ključne točke i trebaju biti poticaj nastavniku za daljnjim angažmanom. Ključne točke poput ikona na uređajima putokaz su za nastavnika i poticaj za prijelaz na sljedeću razinu razgovora i sviranja. Isto tako uz skladbu i popratne slikovne i tekstualne informacije, baš poput ikona na uređajima, izdvojiti će se najbitniji pojmovi (npr. gregorijanski koral). Kod skladanja će se pokušati primijeniti različite vrste klavirske tehnike kao i različiti izražajni elementi (dinamika, fraziranje, agogika, artikulacija). Učeniku će na ovaj način postupno biti objašnjen razvoj glazbe, zbog čega se podrazumijeva da se skladbe u zbirci uče po redu; od prve do posljednje.

²Taylor, Jim, *How Technology is Changing the Way Children Think and Focus*, www.psychologytoday.com, 2012.

Primarni cilj ovakvog pristupa učenju novih skladbi je i dalje stilski korektno i izražajno sviranje koje je i osnova sviranja svake skladbe, ali kao sekundarni cilj kod ovakvog pristupa je poticanje motivacije učenika kojom se, osim uobičajenih načina treba doći i preko zanimljivih informacija inkorporiranih u nastavni sadržaj. Klavirska pedagogija zahtjeva novi pristup i način animiranja učenika za sviranjem te će se ovom zbirkom pokušati realizirati integrirani nastavni materijal čija upotreba bi suvremenom djetetu bila zanimljiva i privlačna upravo zbog informacija koje će se nalaziti uz svaku skladbu.

2. Klavirska literatura za djecu

2.1. Zbirke klavirskih skladbi za djecu

Ovakva vrsta skladbi u početku je nastajala u glazbeničkim obiteljima koje su brinule za rano glazbeno obrazovanje vlastite djece. S tim ciljem su i nastale sljedeće zbirke: Johann Sebastian Bach: *Klavierbüchlein für Anna Magdalena Bach* (Notna knjižica za Annu Magdalenu Bach); Leopold Mozart: *Notenbuch für Wolfgang* (Notna knjižica za Wolfganga).³ Nakon toga u romantizmu dolazi do pojave programnih zbirki namijenjenih djeci, no takve zbirke često nisu ni tehnički ni glazbeno prilagođene djeci jer svojim sadržajem zahtjevaju visoku razinu sviračkog uijeća i upravo iz tog razloga skladbe iz tih zbirki su danas često na programima eminentnih pijanista. Veliki broj poznatih skladatelja pisao je i samostalne skladbe namijenjene djeci, ali ovdje ćemo nabrojati samo najvažnije zbirke: Robert Schumann: *Kinderszenen, op. 15* (Dječji prizori op. 15), i *Album za mladež op. 68, P. I.* Čajkovski: *Album za mlade op. 39*, Sergej Prokofiev: *Glazba za djecu, op. 69*. Claude Debussy: *Dječji Kutak*, Edvard Grieg: *9 dječjih komada, EG 103*; Dmitrij Šostakovič: *Notna knjižica za djecu, op. 69*.

2.2. Klavirske početnice

Ova vrsta glazbene literature dobiva svoj značaj tek u baroku gdje se po prvi puta počinju pojavljivati zbirke koje sadrže graduirani glazbeni materijal namijenjen djeci. Upravo takva vrsta zbirke je bila *Notna knjižica za Annu Magdalenu Bach* (njem. *Klavierbüchlein für Anna Magdalena Bach*), koju je napisao Johann Sebastian Bach. U toj zbirci uglavnom se

³Zlatac, J. , Klavirska početnica u Hrvatskoj, Tonovi, Zagreb, 59, 2012, 27.

nalaze stilizirani plesovi (Menuet, Gavotta, Poloneza) koji postupno od prvog prema zadnjem postaju tehnički i glazbeno sve zahtjevniji.

Sve do sredine 19. stoljeća nisu postojale klavirske početnice koje su se metodičko-didaktički bavile početnom nastavom klavira. Do tada su bile pisane notne zbirke s glazbenim sadržajem koji je već podrazumijevao znanje notnog pisma te poznavanje metra i ritma. U romantizmu su to postale notne zbirke programne glazbe koje su djecu trebale potaknuti na sviranje svojim izvan-glazbenim sadržajem najčešće vidljivim samo po naslovu skladbi: Robert Schumann: *Kinderszenen, op.15*, *Album za mladež op.68*, Petar Iljič Čajkovski: *Album za mlade, op. 39*.

Nakon što je poučavanje sviranja klavira postalo općeprihvaćena kulturna potreba, a sviranje klavira svojevrsan statusni simbol, a i pod utjecajem prvih pravih klavirskih virtuozna poput Franza Liszta, Frederica Chopina, Klare i Roberta Schumanna te pod utjecajem uvođenja tehničkih vježbi i teorijskih poglavlja unutar zbirki skladbi, stvara se prostor za skladanje i pisanje klavirskih početnica koje su svojim sadržajima više ili manje (ovisno o sadržaju početnice) postale osnovna literatura za početno učenje sviranja. Bela Bartok je početkom 20. stoljeća počeo pisati klavirsku početnicu koja će se razlikovati od drugih te će se temeljiti na sljedećoj sistematizaciji gradiva: 1. Razvoj muzičkog mišljenja, 2. Melodije u raznim ljestvicama, 3. Harmonija, 4. Ritam i mjera, 5. Karakter, 6. Folklorni citati, 7. Klasične forme, 8. Asocijacija i analogije, 9. Programna glazba, 10. Imitacija različitih instrumenata i 11. Hommage.⁴ Svaki od oblika ove sistematizacije ostvario se u određenom broju skladbi, posljedica čega je da se dijelovi ove zbirke još uvijek izvode i kao koncertna literatura.

Nakon ovakvog pristupa učenju klavira, kakav je postavio Béla Bartók, u drugoj polovici 20. stoljeća pojavit će se niz modernih klavirskih početnica koje će na originalne načine probati pronaći novi put ka što uspješnijem poučavanju vještine sviranja klavira.

⁴Bartók, Béla, Mikrokosmos, Sz.107, 1926. – 1939.

2.3. Klavirske početnice u Hrvatskoj

Prvu hrvatsku klavirsku početnicu napisao je osječanin Franjo Š. Kuhač, ona se zvala: *Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i za odrasle samouke*. Treba uzeti u obzir kako ova početnica nije bila standardna početnica, već je između ostalog bila namijenjena i odraslima (samoukima) te je u sebi sadržavala poglavlja o teoriji glazbe i hrvatske narodne pjesme, što je Kuhaču kao muzikologu i melografu bilo izrazito važno.⁵

Jedna od najzanimljivijih stvari oko ove zbirke je uvođenje glazbena terminologija koju je Kuhač pokušao *pohrvatiti*, izdvojiti ćemo najzanimljivije primjere: tipež/klavijatura, kajde/note, glasovirati/svirati glasovir i kajdovlje/notni sustav.⁶ Do danas su se zadržala samo dva termina, glasovir i kajdanka. Nakon Franje Kuhača nastavit će se tradicija pisanja klavirskih početnica koje svaka na svoj način pristupaju problemu početnog poučavanja sviranja. Najpoznatije hrvatske klavirske početnice su: V. Rosenberg-Ružić: *Najnovija glasovirska škola*; E. Vaulin: *Škola za klavir*; Matz-Šaban: *Osnovna škola za klavir* te M. Magdalenić: *Škola za klavir za muzičke i učiteljske škole*.⁷ Nakon generacije klavirskih pedagoga koji su radili po staroj tradiciji, nakon 70-ih godina 20. stoljeća dolaze novi autori i nove početnice koje su se temeljile na pronalaženju novih metoda. Nabrojat ćemo najbitnije: Blaženka Zorić: *Abeceda klavira*; Dražen Mioč: *Mala početnica za klavir*, Felix Spiller: *Klavirska početnica*, I. Kordić i M. Kolak: *Veselo putovanje*.

3. Suvremene klavirske zbirke i početnice za djecu

Suvremena klavirska pedagoška literatura za djecu temelji se na metodama koje su najčešće vrlo različite od ustaljene klasične metode koja je bila dominantna od sredine 19. stoljeća. Najveći broj modernih klavirskih početnica nastao je sredinom 20. stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama. Jedna od prvih takvih početnica bila je John Thompson: *Easiest Piano Course*. Ova metoda temelji se na razvijanju glazbenog mišljenja djeteta u početnoj fazi nastave.

⁵Zlata, J. , Klavirska početnica u Hrvatskoj, Tonovi, Zagreb, 59, 2012, 27.

⁶Kuhač, Š. Franjo: *Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i odrasle samouke, I. dio*, Zagreb, Kr. Sveučilišna knjižara Fr. Supana, 1896.

⁷Zlata, J. , Klavirska početnica u Hrvatskoj, Tonovi, Zagreb, 59, 2012, 27.

Melodija se odmah dijeli u dvije fraze, ali je melodija toliko jednostavna i pamtljiva da ga svako dijete nakon par ponavljanja lako nauči napamet. Riječi ispod nota imaju i didaktičku funkciju te povezuju aktivnost i koordinaciju sluha, oka i ruke.

Jedini vidljivi problem ove metode je lijeva ruka, jer pratnja u početnim vježbama nema profil melodije te se ne može učiti kao desna ruka. Sljedeća početnica modernijeg pristupa je: *Bastien Piano Basic (Bastien temelji klavirske poduke)*, koju je 1976. godine izdao bračni par James i Jane Smisor Bastien. Na samom početku upoznavanja s klavirom učenik upoznaje notaciju bez crtovlja (eng. *pre-staff*).⁸ U njoj se definira samo smjer kretanja melodije (slično kao neume). Nakon što učenik nauči brojeve prstiju i osnovne ritmove, počinje svirati jednostavne melodije. To se na početku radi s tri crne tipke, uz što se pjeva tekst dječje pjesmice.

Nakon što se svlada osnova s tri crne tipke, učenik može sam kreirati jednostavne melodije i ritamske modele. Ova metoda zove se *učenje stvaranjem* a takav način eksperimentiranja djeci bi trebao pružiti zadovoljstvo te ih još više zainteresirati za klavirski ton i glazbu općenito.

Jedna od metoda poučavanja klavira najmodernijeg pristupa, zasigurno je metoda Carole Grindea: *Stvarajmo vlastitu glazbu*. Na početku, prije prelaska na sviranje, učenici se bave početnim dijelom metode: mentalnim (znanje o glazbi), instrumentalnim (kako funkcioniraju tipke) i fizičkim (kako upotrijebiti prste, šaku i ruke). Nakon toga upoznaju se s relaksacijom i kreacijom. Relaksacija podrazumijeva vježbe pravilnog udisanja i izdisanja koje bi učenici trebali ponoviti nekoliko puta tijekom dana, kako bi se naučili opustiti i osjetiti pravilan puls u samom sebi. Nakon toga slijedi kreacija, najzanimljiviji dio ove metode, gdje se učenici potiču da stvore i zapišu svoju glazbu. U ovoj metodi vrlo je bitna aktivnost nastavnika, koji ima zadaću aktivirati i potaknuti maštu djece, kako ih nepoznavanje teorije i vještine sviranja nebi sputavalo.

⁸Zlatar, J. , Klavirska početnica u Hrvatskoj, Tonovi, Zagreb, 59, 2012, 27.

4. Kreiranje notne zbirke i njena koncepcija

S obzirom da se većina klavirskih početnica i zbirki za djecu temelji na isključivo glazbenom sadržaj, dakle skladbama i tehničkim vježbama (ljestvice, rastavljeni akordi, etide), može se uočiti nedostatak multidisciplinarnog materijala u ovoj grani glazbene pedagogije. U slučaju ove zbirke, multidisciplinarnost se odnosi na spoj klavirske pedagogije s muzikologijom i teorijom glazbe. Kao svojevrsni pilot-projekt, ova zbirka trebala bi poslužiti kao uvod u stilsko razumijevanje glazbe, što bi se na kraju trebalo prenijeti i na samo stilsko izvođenje glazbenog djela. Kada bi prolazili kroz cijelu zbirku, učenici klavira naučili bi već u prvim godinama sviranja najbitnije pojmove vezane uz epohe u "zapadnoj" glazbi. Vrlo je važno spomenuti kako učitelj klavira treba učenike poticati na razgovor o stilovima glazbe, kada su oni nastajali, kako se tada izvodila glazba, kakva je glazba postojala i od čega se sastojala. Bitno je spomenuti kako ova zbirka nije klavirska početnica, nego zbirka raznovrsnih skladbi i namijenjena je učenicima koji već imaju osnovna glazbena znanja i određenu razinu sviračkog umijeća. Sve skladbe u ovoj zbirci su autorska djela osim početnog primjera gregorijanskog korala *Gloria in excelsis Deo*.

„Glazbeni Vremeplov“ građen je na sljedeći način: prije svakog razdoblja nalazi se uvodna stranica na kojoj se, kao na mentalnoj mapi, nalazi centralni pojam, ključna točka koja predstavlja glazbeno razdoblje u čijem stilskom okviru je skladba koja će se učiti. Na naslovnim stranicama nalaze se najbitniji pojmovi vezani uz to glazbeno razdoblje te slike koje su uz njih vežu. Kod iščitavanja uvodne stranice vrlo je bitan razgovor učitelja i učenika te sama muzikološka kompetentnost učitelja klavira, što bi se trebalo i podrazumijevati. Na sljedećoj stranici biti će skladba koja predstavlja to, ranije imenovano razdoblje. Skladbe su melodijsko-tematski te harmonijski sukladne glazbenom stilu kojega predstavljaju. Nakon iščitavanja notnog teksta te upućivanja u opće muzikološko-teorijske informacije o nekom razdoblju učenik se potiče na preslušavanje dodatnih glazbenih primjera svakog pojedinog razdoblja. Prijedlozi za slušanje koji se nalaze na dnu stranice, a pripadaju stilskom razdoblju skladbe su s internetske stranice www.youtube.com. Povezivanjem skladbe koja se poučava na satu klavira s različitim djelima istoga glazbenog razdoblja učenicima se omogućava slušanje drugih glazbenih djela čime se razvija ljubav prema klasičnoj glazbi općenito, ali se i djecu usmjerava na upoznavanje velikog broja glazbenih djela što će posredno utjecati na razvoj njihova umijeća. Preporuča se i nastavnicima koristiti internet izvore za slušanje tijekom nastave klavira jer takvim oblikom integracije tradicionalnog modela nastave instrumenta s

korištenjem informacijsko komunikacijskih tehnologija (IKT) djetetu se približavaju njegove svakodnevne radnje sa sviranjem instrumenta. Dijete se tako i na satu klavira nalazi u okruženju koje mu je potpuno poznato iz njegova svakodnevnog životnog okruženja.

5. „Glazbeni vremeplov“

5.1. Srednji vijek

Na uvodnoj stranici kompozicije koja je skladana u stilu razdoblja srednjeg vijeka nalaze se pojmovi: gregorijanski koral, antifoničko pjevanje, neume, crkvena i svjetovna glazba. Ovi pojmovi popraćeni su i prigodnim slikama (slika pape Grgura Velikog, slika zbora u poziciji za antifonijsko pjevanje, slika neuma te umjetnička slika koje opisuje izvođenje svjetovne glazbe). Svi pojmovi trebali bi se prokomentirati s učenicom prije rada na notnom tekstu. Kao prvi glazbeni primjer u ovoj zbirci nalazi se gregorijanski koral *Gloria in excelsis Deo*. On se sastoji od originalne melodije gregorijanskog koral *Gloria in excelsis Deo* te se ispod nota nalazi i tekst koji je moguće pjevati. Pjevanjem bi se potakla učenikova želja za sviranjem ovoga primjera. Vrlo je bitno da nastavnik pojasni učeniku metričku strukturu skladbe jer je ovaj primjer pisan izvan metra. U obradi bi se trebala obratiti pozornost na izražajno sviranje melodijskih linija te minimalne varijacije u tempu i ritmu (imitiranje ispjevavanja teksta). Izmjenjivanje lijeve i desne ruke najbolje bi bilo usporediti s antifonijskim pjevanjem koral, može se i natuknuti da je ta vrsta pjevanja bila jedan od glavnih uzroka pojavljivanja polifone glazbe.

Sljedeći primjer za srednji vijek je skladba *Veseli trubadur*, koja opisuje svjetovnu glazbu srednjeg vijeka. Svojom harmonijskom jednostavnošću te modalnom melodijskom strukturom, ova skladba ima prizvuk groteskних trubadurskih instrumentala. U primjeru bi trebalo obratiti pozornost na melodijsku liniju te eventualno spomenuti ljestvicu u kojoj je skladana (usporediti e-mol s dorskom ljestvicom na e).

5.2. Renesansa

Na uvodnoj stranici za razdoblje renesanse nalaze se pojmovi kao što su: pojašnjenje riječi renesansa, polifonija, tabulatura, imena novih instrumenata koji tada nastaju. Nakon upoznavanja s općim značajkama preporodne ideologije renesanse i njenog utjecaja na

⁹Antifonijsko pjevanje – način izvođenja gregorijanskog koral u kojem dva zbora pjevaju naizmjenice, u maniri pitanje - odgovor

glazbu, učeniku se predstavlja skladba pod nazivom *Molitva*. Ova skladba predstavlja tradiciju polifonog pjevanja, koje u renesansi doživljava svoj vrhunac. U ovoj skladbi učenik bi posebnu pozornost trebao voditi o kretanju melodijske linije te zadržanim tonovima. Učeniku se ovaj primjer može objasniti i na način da zamisli kao da je ova skladba napisana za zbor te da tako glasove i tretira.

5.3. Barok

Na uvodnoj stranici za razdoblje baroka nalaze se pojmovi: improvizacija, orgulje, polifoni stil, čembalo. Nakon razgovora o baroku i Johannu Sebastianu Bachu, učeniku se primjer polifonog stila može objasniti kroz primjer koji je napisan za ovu zbirku. Nakon prezentacije skladbe, može se spomenuti kako je skladba *Brzi vlak* skladana u obliku invencije, koju smo spomenuli u početnom iščitavanju uvodne stranice. U ovoj skladbi nije zadan tempo niti ima dinamičke oznake, što je napravljeno s namjerom. S učenikom se može povesti razgovor: - Što nedostaje u ovoj partituri? Kako ćemo znati kako svirati? Poslije toga učeniku se objašnjava kako su se ti glazbeni čimbenici određivali po karakteru skladbe, koji se nekad mogao prepoznati i po naslovu (Menuett, Gavotta, Sarabande). Učeniku bi se trebala spomenuti i plošna dinamika koja je bila uzrokovana građom baroknih instrumenata koji su imali mali dinamički raspon. Nakon toga, učenikovu pozornost treba usmjeriti na motoričnost baroknih djela, koja je jedan od gradivnih čimbenika velikog dijela barokne glazbe. Isto tako u konačnoj izvedbi skladbe treba inzistirati na konstantnom tempu. U procesu početnog učenja notnog teksta veliku pozornost treba obratiti na prstomet koji valja doslijedno koristiti zbog motoričnosti skladbe koja zahtjeva uvriježene pokrete ruke kako bi se mogla ostvariti tražena brzina. Ukrasi mordent i triler mogu se naučiti sviranjem ove skladbe i nastavnik treba učenika informirati, a pokušati i objasniti ulogu ukrasa u stilu barokne umjetnosti.

5.4. Klasicizam

Na uvodnoj stranici za razdoblje klasicizma nalaze se slike dva najvažnija skladatelja glazbenog klasicizma: Wolfgang Amadeus Mozart i Ludwig van Beethoven. O njima učitelj može pričati raznolike priče, ali s najvećim naglaskom o njihovom glazbenom djelovanju. Trebale bi se spomenuti i nove instrumentalne vrste koje nastaju ili poprimaju svoj konačni oblik u tom razdoblju: gudački kvartet, solistički koncert, sonata i simfonija. Može se spomenuti da se u klasicizmu dogodila i reforma orkestra, koji sada širi svoj korpus te mu se

dodaju i novi instrumenti. Obrada skladbe se treba usmjeriti na izražajno sviranje melodijskih linija te vjerno praćenje napisane artikulacije i agogike. Albertinski bas koji se javlja kao pratnja u lijevoj ruci valja objasniti učeniku i zahtijevati dinamičku diferencijaciju melodije i pratnje.

S učenikom se na kraju može prodiskutirati i trodijelni oblik skladbe: Ima li u ovoj skladbi ponavljanja? Kada počinje drugi dio? i slična pitanja.

5.5. Romantizam

Slike Frederica Chopin i Franza Liszta krasi prvu stranicu kao i najbitniji pojmovi koji se vežu uz ove pijaniste i skladatelje: razvoj klavirske tehnike (ovdje se može pričati o njihovim zahtjevnim etidama, klavirskim komadima i koncertima) i blještavi virtuoзит (pretjerivanje u iskazivanju bravuroznog pijanističkog umijeća). Najbitniji pojmovi vezani uz samo razdoblje romantizma su: razlika između apsolutne i programne glazbe, simfonijska pjesma te zašto se romantizam uopće tako zove (*Sturm und Drang*). Nakon razgovora o romantizmu, Chopinu i Lisztu učenik može prijeći na učenje skladbe *Oluja*. Najveća pozornost u ovoj skladbi treba biti na tehnički korektnom sviranju. Baš zbog toga skladbu treba vrlo dobro postaviti, odnosno jasno odrediti prstomete, dinamiku i tempo. Posebnu pozornost nastavnik treba pružiti prezentaciji i načinima učenja sviranja poliritmije koja se događa između lijeve i desne ruke u nekim trenucima. Učenik bi kroz izvedbu cijele skladbe trebao paziti na konstantno ujednačeni tempo, s obzirom na etidni karakter ove skladbe. Jedna od karakteristika stila su i subito promjene dinamike nasuprot postupnim dinamičkim nijansiranjima što će skladbi donijeti dodatan dramaturški efekt, tek nakon otklanjanja tehničkih poteškoća. Skladba sadrži i Codu koja može poslužiti kao povod za razgovor o solističkoj kadenci.

5.6. Ekspresionizam

Na uvodnoj stranici za razdoblje ekspresionizma nalaze se fotografije dva najpoznatija predstavnika razdoblja tj. pravca u glazbi: Arnold Schönberg i Alban Berg. Kao neka od njihovih najvažnijih (dodekafonijskih) djela spomenuta su: Arnold Schönberg: *Valcer op. 23, br. 5*, iz zbirke *Pet komada za klavir*; Alban Berg: *Koncert za violinu i orkestar (Za sjećanje na jednog anđela)*. Kao bitniji glazbeno-teorijski pojmovi iz ovog razdoblja ističu se: dodekafonija, slobodni atonalitet, dodekafonski niz i sami naziv razdoblja: ekspresionizam.

Skladba koja predstavlja ekspresionizam i ovoj zbirci zove se *Lisičin hod*. Pisana je u dodekafonijskoj tehnici skladanja te se svojim oštrim atonalitetnim zvukom izdvaja od svih ostalih skladbi u ovoj zbirci. Ono što dodatno otežava razumijevanje je komplicirana ritmika koja također karakterizira ovaj stil. Ova skladba može se početi raditi i razumijeti jedino ako je učenik shvatio prijašnje glazbene stilove. Prije nego što se krene na učenje same skladbe s učenicom bi se trebalo razgovarati o činjenicama zašto je ta glazba takva i kako se kroz postupne pomake došlo do raspadanja tonalitetne osnove te korištenja atonaliteta i uređenog atonaliteta (dodekafonije) kao melodijsko-harmonijske osnove glazbenog djela. Razgovor o ovom stilu može se potaknuti s neakvim izvan-glazbenim pitanjima kao što su: Znaš li što se događalo u vrijeme kada su ova dva skladatelja živjela? Misliš li da su ti događaji utjecali na njihovu umjetnički izražaj? i slično. Na ovoj skladbi trebalo bi inzistirati na dinamičko-ritmičkoj perfekciji. Iz tog razloga ova skladba izrađivala bi se spajanjem malih glazbenih cjelina. Uvježbavanje malih dijelova skladbe poželjno je i zbog činjenice kako je djeci dodekafonija i njezino zvučanje potpuno strano i teško se pamte skladbe ovoga razdoblja. Stoga kod poučavanja treba napraviti redukciju i skladbu podijeliti na male cjeline radi olakšavanja učenja i olakšavanja kasnijeg pamćenja skladbe. Prvo bi se učila jedna mala glazbena cijelina i to samo s jednom rukom (na primjer 2 takta) te bi se tek nakon što se glazbeni materijal napisan za desnu ruku precizno naučio uključila i lijeva ruka. Ovaj način rada trebao bi se ponavljati do samog kraja procesa učenja ove dodekafonijske skladbe.

6. Zaključak

Iz potrebe prilagođavanja dijela glazbene pedagogije, instrumentalne glazbene pedagogije novim civilizacijskim tekovinama, kao što su upotreba tehnologija, multidisciplinarnost, interdisciplinarnost, globalizacija i medijska uvjetovanost. Mnogi pedagozi i stručnjaci traže nove načine kako bi privukli i zadržali pozornost učenika i studenata za bavljenjem glazbom i sviranjem instrumenata, upravo iz tog razloga došlo je do ideje za nastankom klavirske zbirke *Glazbeni vremeplov*, kao nastavnog materijala koji svojim sadržajem pokušava biti na tragu notnog udžbenika.

Korištenje ovakve zbirke na nastavi klavira trebala bi se dogoditi multidisciplinarna didaktička stimulacija, koja će učenika klavira potaknuti i na samostalno istraživanje te dodatno motivirati za sviranje notnog primjera, koji sada predstavlja više od klavirske skladbe za djecu. Do cilja nastave klavira, dakle stilski i interpretativno te tehnički korektnog izvođenja dolazi se preko postupaka koji sličje na one koje koristi suvremeni učenik u učenju drugih sadržaja - korištenjem interneta ili stjecanju dodatnih znanja pri učenju. Imajući na raspolaganju razne informacije o glazbenim pojmovima ili značajkama određena stilskog razdoblja kroz ključne točke učenik će lakše pojmiti skladbe i svirati ih stilski i interpretativno korektno. Također, predviđamo kako će zanimanje za sviranje i glazbu općenito biti u porastu ukoliko i nastavnici prihvate ovakav cjelovitiji pristup poučavanju sviranja.

Kao pilot-projekt ova zbirka je samo polazište za razradu navedene ideje, koja bi se trebala proširiti na više zanimljivih sadržaja. Zbirka bi se trebala proširiti na još više skladbi koje prezentiraju širi aspekt glazbenih karakteristika koje su obilježavale pojedina glazbena razdoblja te na uključivanje stručnjaka za odgoj i obrazovanje raznih profilacija, kako bi se predloženi sadržaji na još bolji način uvrstili u zbirku, odnosno kako bi se sadržajno, likovno i grafički bolje oblikovali.

7. Literatura

- 1) Bartók, B. (1980), *Mikrokosmos*, Sz.107, 1926. – 1939. Moskva: Muzyka
- 2) Kuhač, Š. F. (1896), *Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i odrasle samouke, I. dio*, Zagreb, Kr. Sveučilišna knjižara Fr. Supana.
- 3) Taylor, J.(2012), *How Technology is Changing the Way Children Think and Focus*, Psychology Today (20.6.2016.) dostupno na:
<https://www.psychologytoday.com/blog/the-power-prime/201212/how-technology-is-changing-the-way-children-think-and-focus>
- 4) Zlatar, J.(2012), *Klavirska početnica u Hrvatskoj*, Tonovi, Zagreb, 59.
- 5) Zlatar, J.(2015), *Odabrana poglavlja iz metodike nastave klavira*, Zagreb: ITG.

Prilog:

- 1) Klavirska zbirka: *Glazbeni vremeplov* – didaktičke minijature za niže razrede klavira

8. Sažetak

Cilj ovog završnog rada je stvaranje alternativnih pristupa klavirskog pedagogiji. Zbirkom didaktičkih minijatura *Glazbeni vremeplov* postavlja se multidisciplinarni pristup nastavi klavira, koji ima zadaću stimulirati i motivirati učenike za širim teorijsko-muzikološkim znanjima koji se povezuju uz samu skladbu. Krajnji rezultat korištenja ove zbirke u nastavi trebalo bi biti stilski izražajno sviranje te opće poznavanje glazbenih stilova, razdoblja i tehnika skladanja. U radu je objašnjen i povijesni aspekt klavirske literature koja je pisana za djecu koja je s vremenom izoštravala svoju didaktičko-pedagošku namjenu na razne načine. Kroz rad su spomenute i najvažnije zbirke takve klavirske literature pisane od svjetski poznatih skladatelja do hrvatske literature. Predložene su i opće upute kojim bi se redosljedom trebalo obrađivati pojedino razdoblje to jest skladba koja predstavlja to razdoblje.

Ključni pojmovi: multidisciplinarnost, klavirska literatura za djecu, razdoblja u glazbi, glazbeni stilovi, tehnika skladanja